

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ ДС/СС 05/4-02 бр. 1798/1-VIII/3 09.11.2015. године	
--	--

На основу члана 231. став 1. алинеја 17. и члана 278. Статута Факултета, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој I редовној седници, одржаној дана 09.11.2015. године, донело следећу

О Д Л У К У

Прихвата се Извештај комисије о докторској дисертацији: УЛОГЕ У ВРШЊАЧКОМ НАСИЉУ И ШКОЛСКИ УСПЕХ УЧЕНИКА, кандидата Марије Марковић и одобрава усмена одбрана.

Универзитет је дао сагласност на предлог теме 16.04.2013. године.

Кандидат Марија Марковић објавила је рад: Фактори који утичу на насилничко понашање ученика у бабушничкој општини, Теме 36 (4), 2012, стр.1657-1679.

<u>Доставити:</u> 1x Универзитету у Београду 1x Комисији 1x Стручном сараднику за докторске дисертације 1x Шефу Одсека за правне послове 1x Архиви	ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА Проф. др Војислав Јелић
---	--

Факултет <u>Филозофски</u>	УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ Веће научних области друштвено-хуманистичких наука (Назив већа научних области коме се захтев упућује)
<u>04/1-2 бр.6/2798</u> (број захтева)	
<u>9.11.2015.</u> (датум)	

ЗАХТЕВ
за давање сагласности на реферат о урађеној докторској дисертацији

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата

Марије (Радомир) Марковић

(име, име једног од родитеља и презиме)

КАНДИДАТ

Марија (Радомир) Марковић

(име, име једног од родитеља и презиме)

пријавио је докторску дисертацију под насловом:

Улоге у вршњачком насиљу и школски успех ученика

Универзитет је дана 16.04.2015. бр 1901/2-13 својим актом под 61206- дао сагласност на предлог теме докторске дисертације која је гласила:

Улоге у вршњачком насиљу и школски успех ученика

Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата

Марије (Радомир) Марковић

(име, име једног од родитеља и презиме)

образована је на седници одржаној 28.09.2015. одлуком факултета под бр 1465/2-ХП/2 у саставу:

Име и презиме члана комисије	звање	научна област	установа у којој је запослен
1. др Вера Спасеновић	ванредни проф.	педагогија	Филозофски ф.
2. др Емина Хебиб	ванредни проф.	исто	исто
3. др Драган Попадић	редовни проф.	психологија	исто
4. др Зорица Станисављевић Петровић	ванредни проф.	педагогија	Филозофски ф. у Нишу

Наставно-научно веће факултета прихватило је извештај Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације на седници одржаној дана 9.11.2015.

Прилог: 1. Извештај комисије са предлогом 2. Акт Наставно-научног већа факултета о усвајању извештаја 3. Примедбе дате у току стављања	ДЕКАН ФАКУЛТЕТА <u>Проф. др Војислав Јелић</u>
---	---

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ**

Наставно-научно веће Филозофског факултета Универзитета у Београду, на седници одржаној 28. септембра 2015. године, изабрало нас је у комисију за оцену и одбрану докторске дисертације коју је под насловом **УЛОГЕ У ВРШЊАЧКОМ НАСИЉУ И ШКОЛСКИ УСПЕХ УЧЕНИКА** поднела **Марија Р. Марковић**, докторанд на Одељењу за педагогију и андрагогију Филозофског факултета Универзитета у Београду. Пошто смо прегледали поднету дисертацију, Наставно-научном већу подносимо следећи

РЕФЕРАТ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Марија Марковић (девојачко Цветковић) је рођена 04.11.1983. године у Нишу, где је похађала основну и средњу школу. Студије педагогије завршила је на Филозофском факултету Универзитета у Нишу, са просечном оценом 9,52. Од стране Студентске асоцијације Филозофског факултета у Нишу проглашена је 2007. године за најбољег студента IV године Департмана за педагогију. У току академске 2006/2007. године била је ангажована као студент демонстратор на студијском предмету Дидактика.

У децембру 2007. године уписала је докторске студије на Филозофском факултету у Београду, на Одељењу за педагогију и андрагогију. У току академске 2007/2008. године била је стипендиста Министарства за науку и технолошки развој. Испите на докторским студијама предвиђене студијским програмом положила је са просечном оценом 8,56.

У октобру 2008. године изабрана је за асистента на Филозофском факултету у Нишу за предмете *Школска педагогија* и *Предшколска педагогија*, а 2011. године је реизабрана у исто звање. У досадашњем раду осим предмета за које је бирана држала је часове вежби и

из предмета: *Увод у професију, Теорије моралног васпитања, Програми предшколског васпитања, Методика рада предшколског педагога, Школски систем, Основи социјалне педагогије и Педагошки саветодавни рад.*

До сада је објавила једну монографију од националног значаја, девет чланака у домаћим научним часописима, четири рада у зборницима са научних скупова, а учествовала је и на више научних конференција. Међу значајније радове кандидата спадају следећи:

Станисављевић-Петровић, З. и **Цветковић, М.** Димензије развоја мултикултуралности у школској средини. *Теме*, Год. 35, Бр. 4 (2011): 1407-1420 (M24).

Станисављевић-Петровић, З. и **Цветковић, М.** Примена програма превенције вршњачког насиља у школској средини. *Настава и васпитање*, Год. 61, Бр. 2 (2012): 280-293 (M24).

Цветковић, М. Фактори који утичу на насилничко понашање ученика у бабушничкој општини. *Теме*, Год. 36, Бр. 4 (2012): 1657-1679 (M24).

Докторска дисертација мр Марије Марковић УЛОГЕ У ВРШЊАЧКОМ НАСИЉУ И ШКОЛСКИ УСПЕХ УЧЕНИКА има укупно 409 страница и следећу структуру: Теоријски оквир истраживања (17-172); Методолошки приступ истраживању (173-190); Приказ и анализа резултата емпиријског истраживања (191-335); Закључна разматрања (336-346). На крају рада наведена је коришћена литература (424 библиографске јединице), прилози и биографија кандидата.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет дисертације је повезаност улога у вршњачком насиљу и школског успеха ученика. Истраживање је утемељено на схватању вршњачког насиља као групног феномена, који се тиче не само ученика који су директно укључени у насиље у улози насилника или жртве, већ и оних ученика који дају пасивну или активну подршку насилничком понашању кроз заузимање различитих подулога у оквиру улоге посматрача (асистенти насилнику, подстрекачи насилника, браниоци жртве и аутсајдери). Изложеност вршњачком насиљу у школи нема утицаја само на жртве насиља, већ се одражава и на све остале чланове групе (одељења).

Вршњачко насиље је повезано са различитим социо-емоционалним проблемима с којим се ученици суочавају, али се може довести у везу и са успешношћу ученика у испуњавању школских обавеза и остваривању одређеног школског успеха. Сагледавањем специфичности везе између појединачних улога у вршњачком насиљу и школског успеха ученика отвара се питање како помоћи ученицима који неадекватно реагују у ситуацијама насиља и суочавају се с негативним ефектима ове појаве.

Циљ истраживања је да се утврди повезаност улоге у вршњачком насиљу и школског успеха ученика и да се разради предлог превентивног и интервентног педагошког деловања. Из постављеног циља истраживања произлазе следећи задаци: утврдити коју улогу ученик најчешће има у ситуацијама вршњачког насиља; испитати повезаност улоге у вршњачком насиљу и школског успеха ученика; испитати повезаност улоге ученика у вршњачком насиљу и школског успеха с обзиром на пол и на социометријски статус ученика; испитати повезаност заступљености вршњачког насиља на нивоу одељења и на нивоу школе и школског успеха ученика; анализирати постојеће програме заштите ученика од насиља у школи у погледу планираних мера и активности; сачинити образложени предлог мера и активности које се могу применити на различитим нивоима (индивидуалном, одељенском, вршњачком нивоу, нивоу школе, породице и локалном нивоу) у циљу смањења вршњачког насиља и побољшања школског успеха (директно или индиректно).

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Ослањајући се на теоријска разматрања и резултате досадашњих истраживања, у раду се пошло од следећих хипотеза: за највећи број ученика у одељењу може се одредити одговарајућа улога у вршњачком насиљу; ученици у различитим учесничким улогама у вршњачком насиљу имају различит социометријски статус (*насилници* и *жртве* најчешће имају социометријски статус одбачених, *браниоци* статус популарних, *асистенти* статус контроверзних, *подстрекачи* статус просечних и *аутсајдери* статус занемарених); постоји повезаност између улоге у вршњачком насиљу и школског успеха ученика (у односу на

ученике у осталим учесничким улогама, *браниоци* имају бољи школски успех, *жртве*, *насилници* и *асистенти* најчешће постижу нижи школски успех, *подстрекачи* и *аутсајдери* најчешће остварују просечан школски успех); пол ученика, као и социометријски статус чине модераторе везе између улоге у вршњачком насиљу и школског успеха; у одељењима, као и у школама у којима је вршњачко насиље у мањој мери заступљено, ученици постижу бољи школски успех.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Основни текст докторске дисертације структуриран је на следећи начин: Увод; Теоријски оквир истраживања; Методолошки приступ истраживању; Приказ и анализа резултата истраживања; Закључна разматрања.

Теоријски оквир истраживања обухвата пет поглавља. У оквиру првог поглавља указује се на дилеме у погледу појмовно-терминолошког одређења вршњачког насиља и разматрају се врсте насиља. Анализирају се различити теоријски приступи проучавању агресивности/насиља и указује се на последице вршњачког насиља. Друго поглавље посвећено је разматрању специфичности проучавања вршњачког насиља као групног феномена. Наглашава се да насиље није искључиво дијадни однос који се тиче само насилника и жртве, већ да важну улогу имају и остали чланови групе – посматрачи, од чијег понашања може да зависи да ли ће се насиље подстицати или спречавати. Објашњавају се различите учесничке улоге у вршњачком насиљу (улога насилника, улога жртве и, у оквиру шире категорије посматрача, улоге подстрекача, помагача насилнику (асистента), пасивног посматрача насиља (аутсајдера) и браниоца жртве). Треће поглавље теоријског дела рада садржи преглед различитих фактора који су значајни за разумевање јављања и континуитета школског неуспеха ученика. Полазећи од екосистемског приступа, у раду се издвајају фактори ризика на сваком од еколошких нивоа (на индивидуалном, вршњачком, породичном нивоу, нивоу школе и нивоу локалне заједнице) који се могу сматрати заједничким за појаву насилничког понашања/виктимизације и школског успеха/неуспеха. Дат је и преглед досадашњих истраживања о повезаности улога у вршњачком насиљу и школског успеха ученика. Последње поглавље теоријског

дела рада посвећено је разматрању превентивног и интервентног деловања школе усмереног на смањење вршњачког насиља, при чему се посебно наглашава вежност примене целошколског приступа, који представља најефикаснији начин превенције вршњачког насиља.

У оквиру друге целине рада изложени су и објашњени предмет, циљ и задаци истраживања, хипотезе од којих се пошло у истраживању, методе, технике и инструменти коришћени у истраживању, описан је узорак истраживања, варијабле у истраживању, организација и ток истраживања, као и планиран начин приказа и анализе прикупљених података.

Трећа целина рада садржи приказ и анализу резултата обављеног истраживања. Резултати истраживања, представљени и анализирани према дефинисаним задацима истраживања, односе се на: дистрибуцију улога у вршњачком насиљу; повезаност између улоге у насиљу и социометријског статуса ученика; повезаност између улоге у вршњачком насиљу и школског успеха ученика; повезаност између улоге у вршњачком насиљу и пола ученика; повезаност између улоге у насиљу, пола и школског успеха ученика; повезаност између улоге ученика у вршњачком насиљу и школског успеха с обзиром на социометријски статус ученика; повезаност између учесталости вршњачког насиља на нивоу одељења и школског успеха ученика, и између учесталости насиља на нивоу школе и школског успеха ученика. Већина претпоставки од којих се пошло у истраживању су потврђене. Добијени резултати доводе се у везу са теоријским поставкама изложеним у првој целини рада, као и са резултатима сродних истраживања. У завршном поглављу треће целине рада, разматрају се могућности превентивног и интервентног деловања у циљу смањивања вршњачког насиља у постојећој школској пракси. Образложене су бројне превентивне и интервентне мере и активности које се могу применити на различитим еколошким нивоима у оквиру школског контекста (на нивоу школе, на нивоу одељења, на вршњачком и индивидуалном нивоу). На крају се износе препоруке које се тичу превентивног деловања школе, али се указује и на изазове на које се наилази у настојању да се допринесе смањењу учесталости вршњачког насиља.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Кандидат се определио за проучавање актуелног, али и веома сложеног педагошког проблема. Теоријска и истраживачка сазнања о вршњачком насиљу, као и о његовој повезаности са школским (не)успехом, свеобухватно су изложена и темељно анализирана уз задовољавајући ниво испољеног критичког осврта према изложеним схватањима, као и јасноћу и аргументованост у излагању сопственог става о разматраним проблемима. У целини гледано, теоријска анализа одабране теме представља добар извор информација и сазнања за све који желе да се баве истраживањем истог или сродних проблема, као и полазиште за даља проучавања одабране проблематике.

Емпиријско истраживање је добро конципирано и успешно реализовано. Оно што ово истраживање разликује од сродних истраживања је то што је приликом проучавања односа између вршњачког насиља и школског успеха узет у обзир шири спектар учесничких улога, које, поред насилника и жртве, обухватају и активне или пасивне посматраче насиља. Разумевање улога посматрача посебно је важно приликом осмишљавања превентивног деловања, које, да би било што ефективније, треба да буде усмерено и на оне ученике који својим понашањем индиректно или директно подстичу насилни однос између насилника и жртве. Издвојићемо неке од кључних налаза добијених овим истраживањем. Изложеност насиљу (улога жртве) и активно учешће у насиљу (улоге насилника, асистента и подстрекача) повезани су са неповољним статусом унутар вршњачке групе, односно праћени су одбацивањем од стране вршњака. Генерално гледано, потврђена је и претпоставка о постојању повезаности улоге у вршњачком насиљу и школског успеха ученика. Ученици који се у ситуацијама вршњачког насиља најчешће налазе у улогама насилника, асистента и подстрекача постижу слабији школски успех, док улога жртве није у значајној мери повезана са нижим школским успехом. Пол и социометријски статус ученика у извесној мери утичу на интензитет повезаности између улоге у насиљу и школског успеха ученика. Утврђено је, такође, да је ниво насиља на нивоу одељења, али и на нивоу школе у значајној мери повезан са школским успехом ученика. Резултати обављеног истраживања су прецизно и систематично изложени и

анализирани довођењем у везу са информацијама, идејама и концептима изложеним у теоријском оквиру истраживања. Закључци су обазриво изведени и јасно аргументовани.

У целини гледано, докторска дисертација Марије Марковић представља квалитетан научни рад. Она има теоријски и практичан значај и представља вредан прилог педагошкој науци. Посебну вредност има за васпитну праксу, јер нуди разрађен предлог мера и активности усмерених на превенцију вршњачког насиља у школском контексту.

6. Закључак

На основу оцена и коментара изложених у претходним деловима извештаја, Комисија једногласно оцењује да докторска дисертација Марије Марковић, под називом УЛОГЕ У ВРШЊАЧКОМ НАСИЉУ И ШКОЛСКИ УСПЕХ УЧЕНИКА, испуњава захтеве који се постављају овој врсти радова, те предлаже Наставно-научном већу Филозофског факултета Универзитета у Београду да је прихвати и одобри усмену одбрану.

У Београду, 01. 10. 2015. год.

Чланови Комисије:

Др Вера Спасеновић
ванредни професор, Филозофски факултет Универзитета у Београду

Др Емина Хебиб
ванредни професор, Филозофски факултет Универзитета у Београду

Др Драган Попадић
редовни професор, Филозофски факултет Универзитета у Београду

Др Зорица Станисављевић Петровић
ванредни професор, Филозофски факултет Универзитета у Нишу